

מספר הקורס: 1040216

שם הקורס בעברית: פרקים מכוננים במחשבה הערבית בעת החדשה

שם הקורס באנגלית: Seminal Texts in Modern Arab Thought

שנה"ל: תשפ"ג

שם המרצה: ד"ר יוסרי ח'זראן

שם תכנית הלימודים: התכנית ללימודי המזרח התיכון והאסלאם

סיווג הקורס: שו"ס

משך והיקף הקורס: סמסטר ב', 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: ערבית אינטנסיבית א ו-ב

מועד שעת הקבלה של המרצה: יום ד', 17:00-18:00

פרטי קשר של המרצה: 0545496790

yusrik@shalem.ac.il

מטרות הקורס

1. לסקור את ההיסטוריה הרעיונית של המזרח התיכון הערבי בעת החדשה.
2. לעמוד על הדיאלקטיקה שבין עולם האידיאה לעולם הריאליה ההיסטורי, בהקשר של המזרח התיכון- הערבי.
3. להקנות לתלמיד את המיומנות הנדרשת לניתוח טקסטים רעיוניים מכוננים בתולדות המזרח התיכון- הערבי בעת החדשה.
4. להקנות לתלמיד את הידע הנדרש על הדינאמיקה הפנימית אשר עיצבה את הטרנספורמציה מעולם רעיוני אחד לאחר במזרח התיכון של העת החדשה.
5. הקורס יעניק לתלמיד פרספקטיבה היסטורית- רעיונית חדשה, אשר תנסה לנתח את ההיסטוריה של האזור, דרך הטקסט הרעיוני. בתום הקורס, התלמיד יהיה מצויד במטען ידע היסטורי עשיר, הנרכש באמצעות היכרות ישירה וללא מתווכים עם הטקסט הרעיוני- המכונן על ציר הזמן.

תיאור הקורס

קורס זה יעסוק במחשבה שהתפתחה בשפה הערבית מאז סוף המאה ה-19 ועד ימינו. הקורס יסקור את המגמות הרעיוניות, האידיאולוגיות והספרותיות המובילות שהתגבשו מאז תחילתה של העת החדשה באזור, תוך התייחסות לטקסטים רעיוניים וספרותיים מכוננים

שעיצבו את פניה של המחשבה הערבית בעת החדשה. הקורס יתנהל בשתי רמות מקבילות, רמה טקסטואלית ורמה היסטורית. ברמה הראשונה, הקורס ידון בטקסטים רעיוניים מכוננים אשר עיצבו את פניה של המחשבה הערבית בעת החדשה, בעיקר מאז המחצית השנייה של המאה ה-19. ברמה השנייה, הקורס יעמוד על הדיאלקטיקה אשר התפתחה בין עולם האידיאות לבין ההקשר הפוליטי והתרבותי הרחב.

השיעור והדיון יתנהלו בשפה הערבית.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

קריאה פעילה בכיתה ומוכנות לשיעור: 20%

עבודת בית במהלך הסמסטר או רפרט: 20%

התלמיד יוכל לבחור בין כתיבת בעבודה של ניתוח טקסט רעיוני מכונן וכתיבת חיבור קצר סביבו או מתן פרזנטציה אודות ניתוח הטקסט (רפרט בכיתה של כ-10 דקות).

מבחן סיום: 60%

מבחן הסיום של הקורס יהיה מבחן-בית ויכלול תרגום של טקסט הגותי ודיון בתכניו של הטקסט.

ציון עובר: 60

פירוט נושאי השיעורים וקריאת החובה בהם:

שיעור ראשון: המחשבה המודרניסטית באסלאם: המודל של מחמד עבדה. השיעור יתמקד בניסיונו של עבדה להתחקות אחרי "המשבר" בו שרויה החברה המוסלמית בעת החדשה והראייה הרפורמיסטית של מחמד עבדה.

קריאת חובה:

الشيخ محمد عبده, الاعمال الكاملة, القاهرة: دار الشروق, 1993, الجزء الثالث, ص 335-337.
حنا الفاخوري. الجامع في تاريخ الادب العربي الحديث. بيروت: دار الجيل, ص 81-84.

קריאת רשות:

Elizabeth Suzanne Kassab, *Contemporary Arab Thought: Cultural Critique in Comparative Perspective* (New York: Columbia University Press, 2009), Introduction.

Nikki Keddie, "Sayyid Jamal al-Din al-Afghani," in *Pioneers of Islamic Revival*, ed. Ali Rahnema (London: Zed, 1994), pp. 11-29.

Elie Kedourie, Elie, *Afghani and 'Abduh: An Essay on Religious Unbelief and Political Activism in Modern Islam* (London: Frank Cass, 1997), pp. 1-65.

שיעור שני: ניצנים ראשוניים של הערביות. השיעור ידון בתפקידו של כואכבי כאחד המבשרים של הלאומיות הערבית- המודרנית.

קריאת חובה:

عبد الرحمن الكواكبي, ام القرى. القاهرة: المكتبة التجارية الكبرى, 1931, ص 192-197.
יצחק ויסמן, "ההקדמה", מאת בתוך עבד אל-רחמן אל-כואכבי, יסודות האסלאם הסלפי (תל אביב: ריסלנג, 2015), עמ' 7-23.

קריאת רשות:

حنا الفاخوري. الجامع في تاريخ الادب العربي الحديث. بيروت: دار الجيل. ص 84-89.

שיעור שלישי: בין אסלאם לערביות. השיעור יתמקד בניסיון נוסף לבאר את המקורות ההיסטוריים של "המשבריות" של הציוויליזציה המוסלמית והפנייה לעבר "המודל היפני" כמודל לחיקוי.

קריאת חובה:

شكيب ارسلان, لماذا تأخر المسلمون ولماذا تقدم غيرهم؟ بيروت: منشورات دار الحياه, ص 91-94.
ברנרד לואיס, מה השתבש? ההתנגשות בין האיסלאם והמודרניות במזרח התיכון (כנרת, זמורה ביתן, דביר, 2004), עמ' 50-82.

קריאת רשות:

William Cleveland, *Islam against the West* (Austin: University of Texas Press, 1985), pp. 1-27.

Bernard Lewis, *What Went Wrong? The Clash Between Islam and Modernity in the Middle East* (New York: Oxford University Press, 2002). ch. ii, pp. 35-63.

שיעור רביעי: צמיחת הרעיון הלאומי: מודל הפרטיקולאריזם המצרי. עיון בקטעים פרי עטו של האינטלקטואל המצרי החשוב ביותר של התנועה הלאומית- המצרית הפרטיקולארית.

קריאת חובה:

احمد لطفي السيد, المنتخبات. القاهرة: مطبعة المقتطف, 1945, الجزء الثاني, ص 134-141.

קריאת רשות:

احمد لطفي السيد, قصة حياتي. القاهرة: كلمات عربييه, 2013. ص 97-109.

שיעור חמישי: מגמות התמערבות לאחר מלחמת העולם הראשונה. השיעור ידון בניסיון למקם את התזה הים-תיכונית מבית מדרשו של טה חוסין בהקשר ההיסטורי נוכח קריסתה של האימפריה העות'מאנית.

קריאת חובה:

طه حسين, مستقبل الثقافة في مصر. القاهرة: دار المعارف, ص 18-24.

קריאת רשות:

حنا الفاخوري. الجامع في تاريخ الادب العربي الحديث. بيروت: دار الجيل. ص 335-366.

Israel Gershoni, "The Evolution of National Culture in Modern Egypt: Intellectual Formation and Social Diffusion, 1892-1945," *Poetics Today* 13:2 (Summer 1992), pp. 325-350.

שיעור שישי: התחייה התרבותית בלבנט. קריאה בטקסטים מכוננים של "אל-נהדה" התחייה התרבותית של התרבות הערבית במרחב של הלבנט.

קריאת חובה:

بطرس البستاني, ادباء العرب. بيروت: دار الجيل, ص 92-95.

Albert Hourani, *Arabic Thought in the Liberal Age, 1798-1939* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), pp. 245-260.

קריאת רשות:

حنا الفاخوري. الجامع في تاريخ الادب العربي الحديث. بيروت: دار الجيل. ص 95-103.

שיעור שביעי: ספרות המהג'ר: השיעור יתמקד בקריאה ביקורתית של ג'בראן ח'ליל ג'בראן את המעמד של אנשי הדת בחברה הערבית.

קריאת חובה:

جبران خليل جبران, الاجنحة المتكسره. بيروت: المكتبة الثقافية. ص 15-19.

קריאת רשות:

حنا الفاخوري. الجامع في تاريخ الادب العربي الحديث. بيروت: دار الجيل. ص 218-242.

שיעור שמיני: השיח האידיאולוגי של הפאן-ערביות. השיעור ידון דרך קטעים פרי עטו של אל-חצרי בשיח התרבותי של הלאומיות הערבית- המודרנית.

קריאת חובה:

ساطع الحصري, اراء واحاديث في التاريخ والاجتماع. بيروت: مركز دراسات الوحدة العربيه, 1985. ص 117-125.

קריאת רשות:

الياس سحاب, "ساطع الحصري: المفكر والداعيه والنموذج" لدى: ناجي علوش (المحرر), الحركه العربيه القوميه في مائة عام. عمان: دار الشروق, 1997. ص 404-418.

Adeed Dawisha, *Arab Nationalism in the Twentieth Century: From Triumph to Despair* (Princeton: Princeton University Press, 2003), pp. 14-48.

Cleveland, William L. *The Making of an Arab Nationalist: Ottomanism and Arabism in the Life and Thought of Sati Al-Husri* (Princeton, N.J: Princeton University Press, 1971), pp. 47-81.

שיעור תשיעי: הבעת' המודל המהפכני של הפאן-ערביות. שיעור זה יתמקד בקריאה באחד החיבורים החשובים ביותר שעיצבו את תפיסת עולמה הפוליטית והחברתית של מפלגת הבעת' בסוריה, תוך ניסיון להצביע על הזיקה בין דמות המחבר לבין ההגות המוצגת.

קריאת חובה:

ميشيل عقل, في سبيل البعث, الجزء الاول, ص 141-150.

קריאת רשות:

مصطفى دندشلي, حزب البعث العربي الاشتراكي. بيروت: 1979, ص 19-32.
زهير المارديني, الاستاذ: قصة حياة ميشيل عقل. لندن: رياض الريس للكتب والنشر, 1988. ص 85-111.

Michel Aflaq, "The Arab Personality Between Past and Present," in John J. Donohue and John L. Esposito, eds., *Islam in Transition: Muslim Perspectives* (New York and Oxford: Oxford University Press, 1982), pp. 87-92.

שיעור עשירי: "האסלאם הוא הפתרון": המודל האסלאמיסטי. שיעור זה ידון בתהליך הפוליטיזציה המגייסת שיישם אל-בנא ביחסו לעולמו הרחב של האסלאם.

קריאת חובה:

حسن البنا, مذكرات الدعوه والداعيه. الكويت: مكتبة افاق, 2012. ص 331-335.

קריאת רשות:

محمد عبد اله السمان, حسن البنا: الرجل والفكره. القايره: دار الاعتصام, 1978. ص 39-49.

Brynjar Lia, *The Society of The Muslim Brothers In Egypt: The Rise Of An Islamic Mass Movement, 1928-1942* (Reading, England: Ithaca, 1998), pp. 1-49.

שיעור אחד עשר: כנגד הסונה: המודל האסלאמיסטי המהפכני. שיעור זה מהווה המשכיות לקודמו, אולם ינסה להראות את התמורות הרעיונית שחולל סייד קטב בהשוואה לקודמו.

קריאת חובה:

سيد قطب, معالم في الطريق. بيروت: دار الشروق, 1979. ص 46-54.

קריאת רשות:

معنر الخطيب, سيد قطب والتكفير: ازمة افكار ام مشكلة قراء؟ القاهرة: مكتبة مدبولي, 2009. ص 17-34.

Musallam, Adnan, *From Secularism to Jihad: Sayyid Qutb and the Foundations of Radical Islamism* (Westport, Conn., 2005), pp. 27-52, 53-111.

שיעור שניים עשר: השיח הליברלי- הערבי. שיעור זה ידון אמנם בשיח הליברלי מבית מדרשו של אחד הסמלים האינטלקטואלים של השיח הליברלי- הערבי, ודרך זאת לנסות ולהסביר את חולשתו המבנית של הליברליזם הערבי.

קריאת חובה:

جورج طرابيشي, -هرطقات. بيروت: دار الساقى, 2011. الجزء الاول, ص 19-28.

جورج طرابيشي- راجع موقع فلاسفة العرب عبر الرابط الآتي:

http://www.arabphilosophers.com/Arabic/aphilosophers/acontemporary/acontemporary-names/Tarabishi/A_Tarabishil.htm

קריאת רשות:

Yusri Hazran, "Against the Religionization of the Public Sphere: George Tarabishi—A Heretic Voice from the East," *Journal of Levantine Studies* 1:2 (Winter, 2011), pp. 192-202.

שיעור שלושה עשר: פמיניזם ערבי. דרך שיעור זה, ננסה לעיין בקטעים נבחרים מחיבוריה של הסופרת המצרית- הנודעת נואל אל-סעדאוי, ודרך זאת להציג את מאפייניו של הפמיניזם הערבי.

קריאת חובה:

نوال السعداوي و هبه رؤوف عزت, المرأة والدين والاخلاق. دمشق: دار الفكر, 2000. ص 222-230.

فاطمة المرنيسي, السلطانات المنسيات: نساء رئيسات دوله في الاسلام. ص 51-66.

קריאת רשות:

نظيره زين الدين, السفور والحجاب. دمشق: دار المدى, 1998. ص 109-119.

نوال السعداوي, اوراق... حياتي. القاهرة: دار الهلال, 1995. ص 15-23.

Amal Amireh, "Framing Nawal El Saadawi: Arab Feminism in a Transnational World," *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 26:1 (2000), pp. 215-249.

Leila Ahmed, *Women and Gender in Islam* (Yale: University Press, 1992), pp. 169-188.

קריאת רשות כללית להרחבת הדעת:

Albert, Hourani, *Arabic Thought in the Liberal Age, 1798-1939* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989).

Black, Antony. *The History of Islamic Political Thought: From the Prophet to the Present*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011.

Böwering, Gerhard, ed. *Islamic Political Thought: An Introduction*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2015.

Charles, Kurzman, *Modernist Islam 1840-1940: A Sourcebook* (Oxford: Oxford University Press, 2002)

Elizabeth, Suzanne Kassab, *Contemporary Arab Thought: Cultural Critique in Comparative Perspective* (New York: Columbia University Press, 2009).

Enayat, Hamid. *Modern Islamic Political Thought*. London: I. B. Tauris, 2008.

Mansoor Moaddel, Kamran Talattof (eds.), *Modernist and Fundamentalist Debates in Islam: A Reader* (NY: Palgrave, 2002)

Rosenthal, Erwin Isak Jakob. *Political Thought in Medieval Islam: An Introductory Outline*. Cambridge: University Press, 1962.